

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu **P. O.**, bývajúceho v Z., zastúpeného JUDr. J. B., advokátom v Z., proti žalovanej **Slovenskej republike - Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky**, so sídlom v Bratislave, Župné námestie 13, o náhradu škody spôsobenej rozhodnutím o väzbe a nemajetkovú ujmu, vedenej na Okresnom súde Banská Bystrica pod sp. zn. 14C 81/2009, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici zo 14. januára 2010 sp. zn. 16Co 371/2009, takto

r o z h o d o l :

Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo 14. januára 2010 sp. zn. 16Co 371/2009 **z r u š u j e** a vec vracia tomuto súdu na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Banská Bystrica (súd prvého stupňa) rozsudkom zo 17. septembra 2009 č. k. 14C 81/2009-116 zaviazal žalovanú zaplatiť žalobcovi na náhrade škody 3 647,82 € s úrokom z omeškania vo výške 8,5 % ročne od 24. apríla 2008 až do zaplatenia do troch dní od právoplatnosti rozsudku a vo zvyšku žalobu na náhradu škody zamietol. Ďalej súd zaviazal žalovanú zaplatiť žalobcovi na nemajetkovej ujme 33 193,92 € do troch dní od právoplatnosti rozsudku a žalobu vo zvyšnej časti nemajetkovej ujmy a príslušenstva zamietol. O trovách konania rozhodol tak, že uložil žalovanej zaplatiť žalobcovi na náhrade trov konania 1 168,16 € na účet jeho právneho zástupcu do troch dní od právoplatnosti rozsudku. Súd prvého stupňa v odôvodnení rozsudku uviedol, že žalobca sa v predmetnej veci domáhal náhrady škody, ako aj nemajetkovej ujmy spôsobenej mu väzbou a súvisiacim trestným konaním, ktoré sa skončilo jeho právoplatným oslobodením spod obžaloby. V rámci nároku na náhradu škody podľa zákona č. 58/1969 Zb. si žalobca uplatňoval jednak stratu na zárobku za dobu väzby v celkovej sume 2 776,32 € a tiež finančné plnenie vo výške 1 546,10 €, ktoré

uhradil v trestnom konaní ako trovy obhajoby. Súd po vykonanom dokazovaní žalobcovi priznal 2 206,47 € ako stratu na zárobku a 1441,35 € za trovy obhajoby, celkom teda na náhrade škody 3 647,82 € spolu s požadovaným 8,5 % úrokom z omeškania od 24. apríla 2008 až do zaplatenia a vo zvyšku žalobu v časti týkajúcej sa náhrady škody ako nedôvodnú zamietol. Žalobca sa ďalej s poukazom na § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka domáhal náhrady nemajetkovej ujmy vo výške 39 832,56 € z dôvodu, že výkonom väzby došlo k neprimeranému zásahu do jeho občianskej a ľudskej dôstojnosti. V tejto súvislosti súd prvého stupňa uviedol, že žalobcovi nemožno priznať nemajetkovú ujmu ako nárok vyplývajúci z ochrany osobnosti, nakoľko trestné konanie vedené voči fyzickej osobe podľa príslušných ustanovení Trestného poriadku je zásahom dovoleným zákonom. Pri rozhodovaní o tomto nároku žalobcu súd vychádzal z čl. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, v zmysle ktorého každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť a každý kto bol obeťou zatknutia alebo zadržania v rozpore s ustanoveniami tohto článku má nárok na odškodnenie. Podmienkou pre vznik práva na odškodnenie je porušenie niektorého ustanovenia tohto článku odsek 1 až 4 alebo že pozbavenie osobnej slobody je v rozpore s vnútroštátnym právom. Podľa súdu prvého stupňa za vadné pozbavenie osobnej slobody treba považovať aj prípad, keď rozhodnutie o väzbe bolo zákonné, a to za predpokladu, že trestné stíhanie bolo zastavené alebo bol obvinený oslobodený spod obžaloby, nakoľko zákon č. 58/1969 Zb. aj v tomto prípade sankcionuje štát zodpovednosťou za škodu. Ďalej vyslovil, že čl. 5 Dohovoru na rozdiel od zákona č. 58/1969 Zb. umožňuje odškodniť aj nemajetkovú ujmu, preto pokiaľ ide o obsah pojmu škoda, má jeho aplikácia prednosť pred touto vnútroštátnou úpravou. Vzhľadom na to, že súd prvého stupňa mal po vykonanom dokazovaní za preukázané, že v dôsledku väzby predstavujúcej vadné pozbavenie osobnej slobody bola žalobcovi spôsobená nemajetková ujma, priznal mu jej náhradu vo výške 33 193,92 €, pri určovaní ktorej vychádzal z iných rozhodnutí tamojšieho súdu, ako aj Krajského súdu v Banskej Bystrici v obdobných veciach. Vo zvyšku (vrátane príslušenstva) žalobcom uplatňovaný nárok na náhradu nemajetkovej ujmy zamietol. Úroky z omeškania žalobcovi nepriznal s poukazom na to, že právo na plnenie nemajetkovej ujmy nie je právom veriteľa na plnenie od dlžníka podľa ustanovenia § 488 Občianskeho zákonníka a uspokojenie tohto práva nie je plnením peňažného dlhu v zmysle § 517 ods. 2 Občianskeho zákonníka. O náhrade trov konania rozhodol súd podľa § 142 ods. 3 O.s.p.

Krajský súd v Banskej Bystrici (odvolací súd) na odvolanie žalovanej rozsudkom zo 14. januára 2010 sp. zn. 16Co 371/2009 rozsudok súdu prvého stupňa v napadnutej časti vo výroku, ktorým súd uložil povinnosť žalovanej zaplatiť žalobcovi nemajetkovú ujmu 33 193,92 € zmenil tak, že žalobu v tejto časti v celom rozsahu zamietol. Zároveň zmenil i výrok rozsudku súdu prvého stupňa o trovách prvostupňového konania, keď rozhodol, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov prvostupňového konania. Náhradu trov odvolacieho konania žalovanej nepriznal a vyslovil, že v nenapadnutej časti zostal rozsudok súdu prvého stupňa nedotknutý. V odôvodnení svojho rozsudku odvolací súd uviedol, že náhrada nemajetkovej ujmy v prípadoch, v ktorých sú splnené podmienky zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú rozhodnutím o väzbe podľa zákona č. 58/1969 Zb. môže byť priznaná pri aplikácii Dohovoru, ktorý má prednosť pred vnútroštátnou úpravou, pretože zákon č. 58/1969 Zb. odškodnenie vo forme nemajetkovej ujmy neupravuje. Podmienkou práva na odškodnenie je porušenie niektorého ustanovenia čl. 5 ods. 1 až 4 Dohovoru, alebo že pozbavenie osobnej slobody je v rozpore s vnútroštátnym právom. Predpokladom nároku je vznik škody v príčinnej súvislosti s namietaným porušením čl. 5. Nestotožnil sa však s názorom súdu prvého stupňa, že nárok na náhradu nemajetkovej ujmy podľa čl. 5 ods. 5 Dohovoru by mal mať každý, kto bol spod obžaloby oslobodený. Poukazoval na čl. 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru, podľa ktorého zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby za účelom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť jej v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní, nie je možné považovať za nezákonné pozbavenie slobody. Po preskúmaní spisu Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. Tp 22/99 a celého kompletného spisu Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 3T 2/03 dospel k záveru, že žalobca nezákonný postup orgánov činných v trestnom konaní nepreukázal. Z tohto dôvodu odvolací súd žalobcu nepovažoval za obeť zatknutia alebo zadržania v zmysle čl. 5 ods. 5 Dohovoru, podľa ktorého by mu mal priznať nemajetkovú ujmu. V tejto súvislosti odkázal na okolnosti, za ktorých bol žalobca vzatý do väzby, a uviedol, že pôvodne sa k trestnému činu doznal a v priebehu celého trestného konania nevypovedal, čím sťažoval postup orgánov činných v trestnom konaní. Nakoľko trestné stíhanie žalobcu prebehlo v zákonných medziach, odvolací súd dospel k záveru, že žalobcovi nevzniklo ani právo na ochranu osobnosti, a to bez ohľadu na skutočnosť, že v konečnom dôsledku bol spod obžaloby oslobodený. Z uvedených dôvodov odvolací súd rozsudok súdu prvého stupňa

v napadnutej časti zmenil a žalobu v tejto časti v celom rozsahu zamietol. O trovách konania rozhodol podľa § 224 ods. 2 v spojení s § 142 ods. 1 O.s.p.

Proti uvedenému rozsudku odvolacieho súdu v časti jeho zmeňujúcich výrokov podal žalobca dovolanie a žiadal ho v uvedenej časti zrušiť alebo zmeniť tak, že mu bude voči žalovanej priznaná náhrada nemajetkovej ujmy vo výške 33 193,92 €. V dovolaní uviedol, že odvolací súd vychádzajúc zo zistenia, že postup voči žalobcovi v trestnom konaní bol zákonný, dospel k záveru o absencii prvého predpokladu pre vznik nároku na náhradu škody, ktorým je nezákonné rozhodnutie. Dovolateľ v tejto súvislosti poukazoval na existujúcu judikatúru, podľa ktorej treba § 5 zákona č. 58/1969 Zb. vykladať tak, že s výnimkou prípadov tam uvedených, znamená zastavenie trestného stíhania alebo oslobodenie spod obžaloby prakticky nezákonnosť rozhodnutia o väzbe a vznik práva na náhradu škody. Mal za to, že pokiaľ bol zásah štátu považovaný za nezákonný na účely priznania náhrady skutočnej škody, mal by byť tento predpoklad rovnako splnený aj pre priznanie nemateriálnej ujmy. Dovolateľ taktiež namietal, že civilný súd nie je oprávnený v rámci občianskeho súdneho konania skúmať postup orgánov činných v trestnom konaní a jeho súlad s trestným poriadkom, čo nepriamo vyplýva z § 135 ods. 2 O.s.p. a priamo je upravené v § 4 ods. 1 zákona č. 58/1969 Zb. Podľa názoru dovolateľa z citácie čl. 5 Dohovoru vyplýva, že o zákonný zásah do jeho práva na slobodu nešlo, pretože sa nenaplnil ani jeden z legitímnych dôvodov uvedených pod písm. a/ až f/ tohto článku. V jeho prípade totiž došlo k väzbe s poukazom na § 67 ods. 2 Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005, ktoré ustanovenie bolo v rozpore s čl. 5 Dohovoru. Zároveň poukazoval i na to, že trestné stíhanie trvalo 8 rokov, čo samo osebe je v rozpore s § 2 ods. 7 Trestného poriadku a to, za akých okolností a dôkaznej situácie bol vzatý do väzby, svedčí o porušení § 2 ods. 2 Trestného poriadku.

Žalovaná vo svojom písomnom vyjadrení navrhla dovolanie žalobcu ako neprípustné odmietnuť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), zastúpený advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorý možno napadnúť dovolaním (§ 238 ods. 1

O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) dospel k záveru, že napadnuté rozhodnutie treba zrušiť.

V zmysle § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania, ale i v dovolaní uplatnenými dôvodmi. Obligatórne (§ 242 ods. 1 O.s.p.) sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tiež tzv. inými vadami konania, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Dovolacie dôvody pritom neposudzuje podľa toho, ako ich dovolateľ označil, ale podľa obsahu tohto opravného prostriedku.

So zreteľom na § 242 ods. 1 O.s.p. dovolací súd skúmal, či v konaní nedošlo k vade konania v zmysle § 237 O.s.p. O vadu tejto povahy ide vtedy, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát.

Dovolací súd po preskúmaní obsahu spisu dospel k záveru, že odvolací súd v prejednávanej veci svojim postupom odňal žalobcovi možnosť konať pred súdom v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p.

Dôvodom zakladajúcim prípustnosť dovolania podľa tohto ustanovenia je taký vadný postup súdu v občianskom súdom konaní, ktorým sa účastníkovi odníme možnosť pred ním konať a uplatniť procesné práva priznané mu za účelom zabezpečenia účinnej ochrany jeho práv. O vadu, ktorá je z hľadiska § 237 písm. f/ O.s.p. významná, ide najmä vtedy, ak súd v konaní postupoval v rozpore so zákonom a týmto postupom odňal účastníkovi konania procesné práva, ktoré mu právny poriadok priznáva. Napríklad môže ísť o právo predniesť (doplniť) svoje návrhy, právo označiť navrhované dôkazné prostriedky, právo vyjadriť sa k

návrhom na dôkazy a k vykonaným dôkazom, právo zhrnúť na záver neodročovaného pojednávania svoje návrhy a vyjadriť sa k dokazovaniu i k právnej stránke veci.

Podľa § 214 ods. 1 O.s.p. v znení účinnom do 31. decembra 2011 na prejednanie odvolania proti rozhodnutiu vo veci samej nariadi predseda senátu odvolacieho súdu pojednávanie vždy, ak

- a) je potrebné zopakovať alebo doplniť dokazovanie,
- b) súd prvého stupňa rozhodol podľa § 115a bez nariadenia pojednávania,
- c) to vyžaduje dôležitý verejný záujem.

V ostatných prípadoch možno o odvolaní rozhodnúť aj bez nariadenia pojednávania (§ 214 ods. 2 O.s.p.).

V prejednávanej veci rozhodol odvolací súd bez nariadenia pojednávania, opierajúc sa o ustanovenie § 214 ods. 2 O.s.p. V odôvodnení svojho rozsudku však uviedol, že preskúmal spisový materiál Okresného súdu v Banskej Bystrici sp. zn. Tp 22/99 a tiež celý kompletný spis Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 3T 2/03, *prehodnotil skutkový stav* a nezistil porušenie ustanovenia § 160 ods. 1 Trestného poriadku č. 141/61 Zb. účinného v čase začatia trestného stíhania, ani ustanovenia § 67 Trestného poriadku, za ktorého dodržania podmienok bol žalobca ako obvinený v priebehu trestného konania uväznený. Z uvedeného vyplýva, že *odvolací súd zopakoval dokazovanie oboznámením spisu sp. zn. Tp 22/99 a spisu sp. zn. 3T 2/03*. Keďže tak odvolací súd urobil bez toho, aby v súlade s § 214 ods. 1 písm. a/ O.s.p. nariadil vo veci pojednávanie, na ktorom by tieto listinné dôkazy zákonným spôsobom vykonal (§ 129 ods. 1 v spojení s § 211 ods. 2 O.s.p.) a umožnil žalobcovi sa k nim vyjadriť, zaťažil odvolacie konanie vadou podľa § 237 písm. f/ O.s.p. Dôsledky tejto vady sú v danom prípade ešte zvýraznené tým, že na základe takto získaných skutkových zistení odvolací súd dospel k záveru o dodržaní zákonného postupu voči žalobcovi zo strany orgánov činných v trestnom konaní, na ktorom dôvode potom žalobu v časti náhrady nemajetkovej ujmy zamietol. Zásadnú výhradu treba však mať aj voči odôvodneniu založenému na nových skutkových záveroch („zisteniach“), napr. že pôvodne sa žalobca k trestnému činu doznal, najmä keď z trestných rozhodnutí (rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 13. mája 2004, sp. zn. 3T 2/03 a uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. novembra 2007, sp. zn. 6 To 22/2004) takáto skutočnosť vôbec nevyplýva a odvolací súd ani len

neuvádza, ako k takémuto skutkovému záveru došiel; tu v odôvodnení odvolacieho rozsudku je daná zjavná *nepreskúmatel'nosť*.

Skutočnosť, že v konaní došlo k procesnej vade podľa § 237 písm. f/ O.s.p., je okolnosťou, pre ktorú musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie vždy zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnou procesnou vadou, nemôže byť považované za správne.

Z týchto dôvodov Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok odvolacieho súdu uznesením zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b ods. 1 a 4 O.s.p.).

Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky vzhľadom na dôvod zrušenia dovolaním napadnutého rozsudku neprislúcha v súčasnom štádiu konania oprávnenie na vecné hodnotenie skutkových a naň nadväzujúcich právnych záverov odvolacieho súdu; so zreteľom na zásadu hospodárnosti konania považuje ale za potrebné aspoň vo všeobecnosti upozorniť na niektoré podstatné právne východiská, ktoré by nemali zostať v ďalšom konaní prehliadnuté.

Podľa § 1 ods. 1 prvej vety zák. č. 58/1969 Zb. štát zodpovedá za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím, ktoré v občianskom súdnom konaní a v konaní pred štátnym notárstvom, v správnom konaní, ako aj v konaní pred miestnym ľudovým súdom, a ďalej v trestnom konaní, pokiaľ nejde o rozhodnutie o väzbe alebo treste, vydal štátny orgán alebo orgán štátnej organizácie (ďalej len "štátny orgán").

Podľa § 4 ods. 1 cit. zákona nárok na náhradu škody nemožno uplatniť, dokiaľ právoplatné rozhodnutie, ktorým bola škoda spôsobená, pre nezákonnosť nezrušil príslušný orgán. *Rozhodnutím tohto orgánu je súd rozhodujúci o náhrade škody viazaný.*

Ako výnimku z ustanovenia odseku 1 možno uplatniť nárok na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím vykonateľným bez ohľadu na jeho právoplatnosť, ak toto rozhodnutie bolo na základe opravného prostriedku (§ 3) zrušené alebo zmenené (§ 4 ods. 2 cit. zákona).

Jedným z predpokladov zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím je *zistená nezákonnosť rozhodnutia*, ktorá viedla k vzniku škody. So zreteľom na citované ustanovenie § 4 zákona č. 58/1969 Zb. uvedený predpoklad je splnený len vtedy, ak

príslušné rozhodnutie bolo zrušené alebo zmenené; dovtedy nemožno nárok na náhradu škody uplatniť. *Zákonnosť rozhodnutia nie je teda možné riešiť v konaní o náhradu škody ako predbežnú otázku.* V súvislosti s uznesením o vznesení obvinenia, ktoré je predbežne vykonateľné, prichádza do úvahy - ako výnimka z ustanovenia § 4 ods. 1 - aplikácia ustanovenia § 4 ods. 2 zákona č. 58/1969 Zb. K uplatneniu práva na náhradu škody spôsobenej takýmto uznesením môže dôjsť aj v prípade, že došlo k oslobodeniu spod obžaloby takto obvinenej a následne obžalovanej osoby. Judikatúra (porovnaj napr. R č. 35/1991) ustálila, že *oslobodenie spod obžaloby z hľadiska ustanovenia § 4 zákona č. 58/1969 Zb. má rovnaký význam ako zrušenie uznesenia o vznesení obvinenia.*

Podľa § 5 ods. 1 cit. zákona *právo na náhradu škody spôsobenej rozhodnutím o väzbe* má voči štátu ten, na kom bola väzba vykonaná, ak bolo proti nemu trestné stíhanie zastavené alebo ak bol *spod obžaloby oslobodený.*

Pokiaľ ide o *rozhodnutie o väzbe*, judikatúra (R č. 13/2009) ustálila, že *nárok na náhradu nemajetkovej ujmy* treba posudzovať aj v súvislosti s článkom 5 ods. 1 a ods. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, i keď nárok na odškodnenie väzby vznikol podľa ustanovenia § 5 ods. 1 zákona č. 58/1969 Zb.

Pri aplikácii čl. 5 Dohovoru je nevyhnutné neopomenúť osobitosť spočívajúcu v tom, že pôvodne zákonná väzba, nepredstavujúca porušenie čl. 5 ods. 1 až 4 Dohovoru, sa v dôsledku oslobodenia obžalovaného spod obžaloby stáva z hľadiska vnútroštátnej úpravy (§ 5 ods. 1 zákona č. 58/1969 Zb.) nezákonnou a *tým sa zakladá zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú oslobodenému obžalovanému vykonanou väzbou* (na obdobnom výkladovom prístupe sa zakladá aj relevantná judikatúra Najvyššieho súdu Českej republiky k danej problematike, porovnaj napr. rozsudok z 11. januára 2012 sp. zn. 30 Cdo 2357/2010).

Ak dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, koná ďalej o veci. Pritom je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, záväzný. V novom rozhodnutí rozhodne súd znova aj o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u ě n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 29. februára 2012

JUDr. Milan D e á k, v. r.

predseda senátu

Za správnosť :

Hrčková Marta